

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIEŇČÍK.

Roč. XI.

Ture. Sv. Martin, 30. júna 1880.

Číslo 6.

Latija.

Poveš od Vajanského.

(Pokračovanie.)

VI.

Branský našiel Annu v letohradku, zato ale kopu hostí, prislých z neďalekých karpelov. Za letohradom pod košatými kaštanami stála veľká tabuľa, hudba hrala — žilo sa veselo a bujno, ako nikdy. Luxus Záhajského riastol, Apolonia blýskala sa v hodbáboch a diamantoch, hostia sa tak unozili, že počali sami sebe zavádzať na dosť obsčrnom priestranstve. Veď je to konečne nie div: naše pomery a rozmery našich domov nie sú stvorené pre takéto spoločnosti a takýto život. Vznesení hostia, ktorí navštívili Záhajského (a to je iste, že sa na štyri míle v okruhu nikto nezblížil k Záhajskému, aby nebol jeho hostom), opúšťali dom jeho v divnom pociť: žasli nad skvelosťou pohostinstva, vtesnaného do úzkeho priestranstva; cudzinci nevedeli to už nijak pochopiť, iba jeden professor z Vratislavy, Nemček to chudý a suchý, zasepal pod riedky belavý fúz: „polnische Wirthschaft.“

Branský prešiel nemo cez dav hostí a vyšiel hore vinicou k filagorie, zkadial sa belý súhobiele saty diev, ktorých celý veniec našiel na ľadnom tomto miestečku, čo ho skoro zkonfundovalo. Mladí pánci v tých najstrakatejších šatách dvorili devám. Branský navrhol prechádzku, načo spoločnosť privolila.

Z prechádzky utvoril sa improvisovaný výlet. Hora „Dubina“ ležala asi pol hodiny

od filagorie a pozostávala z mladých bukov. Náš je konservatívny v menách, on menuje na pr. studničku „pod dubom“ ešte vtedy, keď už z duba dávno niet ani len pamiatky a nad studničkou rozprestiera haluze jaseň alebo lipa.

Spoločnosť stúpala vo veselom rozhovore dolu dolinkou. Masloň bol neodchytný; vožď sa vrtel okolo Anny a Branský sa už počal hovať, že nemôže k Anne tak rieknuť pristúpiť, aby sa dozvedel o príčine večerajšieho listu.

V príjemnej kotline, stínnej a vonnej, rozložila sa spoločnosť táborom. Do letohradku dali odkázať, že neprijdú na obed, ale že aby im poslali potravu do hory. O hodinu počali aj druhí hostia rad radom ísť do Dubiny, tak že za krátky čas bol letohrad prázdny až na Haštala, ktorý zaspal v zahradnom stolci, a Kaprossyho, ktorý bol zakliatym nepriateľom „hlúpeho cigánčenia,“ ako menoval výlety. Samo sebou rozumie sa, že za hostmi prišla prepať sluhov a vozov s potravou, stoletní a vsakovým náradím. A veru to bol iný a skvelý pohľad na túto rozpustilú veselú spoločnosť. Tarkavé šatstvo, opliečka, vysoké sáry, ostrohy a kalpaky sa o mnoho lepšie vynímali vo svobodnej hore ako na vyčistených parketoch. Aj tá plnosť reč vynímala sa prirodzenejšie v svobodnom. Hudba sumela

horou a do nej sa miesal rozhovor, cymbot pohárov a výstrely z pušiek a pištolí.

Branský podišiel k Anne, ktorá práve zaneprázdnená bola vitím veľkého venca z hôrných kvetín.

„Som k vašim rozkazom,“ hovoril temným hlasom a lahol na bujný svetlo-zeleň mach; „nechal som dôležité práce, abych vyhovel vášmu pozvaniu.“

„Písala som vám v úzkostnom okamžení — avšak už to prešlo. V srdci ženskom zabúri divný pocit, keď ona vidí pred sebou klačat muža a prosíť ju o lásku, o ruku. To sa mi prihodilo večera — chcela som radu od vás. Na večer som sa trochu utísila a porovnala vec aj bez vás. Podala som Masloňovi ruku na znak svojho privolenia. A teraz je všetko dobre.“

Hlava Branského klesla do podopretej na lakety ruky. Jeho oko uprelo sa silno na tvár Anny. Hľadel a neveril! Je to možné, aby Anna takto rozprávala? Je to koketeria, je to pravda?

„A čo riekol na to váš tútor?“

„Masloň ma prosil, abych nehovorila pred ním o tom. A práve to ma tlačí!“

„Tak ste sa teda odovzdali do ramien pána Masloňa bezpodmienečne, láskyplne a s úplnou dôverou?“

„Slúbila som ruku mladému mužovi, ktorý klačal u nôh mojích bládý a zničený. Jeho hlas sa triasol, v očiach svietila sa prosba, oddanosť a láska. Zvíťazil. Nepýtam od vás rady, ale prosím vás, aby ste sa stal mlčanlivým dôverníkom mojím v tejto veci.“

„Vy znáte moje myšlienky o Masloňovi. Nedarom som sa vyslovil pred vami tak ostro o ňom; ja som už vtedy zbadal, že stanete sa onedlho žertvou svojej vlastnej márnosti. Že to pôjde tak rýchlo, nevedel som. Už jako vidím, neskoré by boli moje rady, neskoré a daromné prejavenie môjho bólu nad vašim rýchlym a samostatným riešením tejto pre vás a aspoň aj pre iných veľavážnej otázky. Jako sirota máte väčšie právo k istej samostatnosti. Vy ste volili, dľa môjho zdania, nie bárs šťastie; Boh daj, abych sa mylil. Vaša mladosť, krása a váš svieži cit — to všetko zaslužilo by šťastie! Bár by ste ho

nasly. Jestli ale vyplnili by sa temné obavy moje: tu som. Na mne nájdete v každom ohľade priateľa. Bár by ste nikdy nepotrebovaly môjho priateľstva.“

Anna bola nemilo dojatá. Každé slovo Branského píchalo ju do srdca. Ona sa cítila byť zahanbenou, uníženou pred ním, jako žiačka pred učiteľom, keď ju vyhreš pre chybnú úlohu. Líca devy zahorely purpurou, do očí jej vhrkly slzy. S trasúcou rukou, nervosne krčovite počala trhať práve dokončený veniec. Biedne hlávky zvonkov a belasé kvietocká nezabúdok pokryly jej šaty. Branský sa zľakol tolkej náruživosti — vstal rýchlo a odišiel. Anna sa vzchopila a jako srnka ztratila sa v hustej hore. Bezala, sotva dychu popadajúc. Pred ňou machom obrastená skala, podobná divanu. Tam klesla na kolena a pri tlačila obe ruky k tvári. Tvár rumenná, rozpalená a tie bládé ruky, jako to protiva Materiduska kol nej silno vonala, veľkí horší mravci liezli po rukách devy, ba jeden z nich prešiel z rúk na biele hrdielce. Anna nič nevidela, necítila. Na prsiach jej ležala ťažoba — jak rada by si bola odľahčila slzami, ale oči jej nechcely vydávať slzy. Z doliny ozýval sa hluk zábavy a mrmľot bassy. Tu jej niekto položil ruku ľahko na plece. Anna sa trblihnutie ľahký výkrik vydala nevedojak prse. Ohliadla sa a skočila na nohy. Pred ňou stál Masloň. V jeho náruživé rozpálenej tvári zrkadlila sa zvedavosť.

„Jaký to nápad, slečna — tu sama!“

„Myslím, že nieto žiadneho nebezpečenstva. A potom, jako zdá sa, mám za sebou strážnika! Podme rýchlo k spoločnosti!“

„Ano, strážnika, ktorý horí láskou a trasie sa strachom. Videl som vás — hovorily ste s Branským — a potom ste zmizly. Viem, čo mohol hovoriť ten panslavistický burič jakýsi. Avšak podaly ste mi svoju alabastrovú ruku, vaše slovo je mi sväté a istejsie nad istotu. Ale mám predsa obavu — podajte mi ešte raz svoju ruku — slečna — ešte viac žiadam, dajte mi znak svojho úprímného smýšľania. Anna — tu sú moje ramená —“ Masloň rozšíril ramená a stál jako zkauchelý. Anna zbledla, tajný strach svieral jej ľud. Jakoby ju bol večer schvilky vnorila sa do

hústiny. Čipkový ručníček zostal visieť na trňovom kríku. Ona to nezbadala a rozplamenou tvárou pribehla do spoločnosti. Jej oko hľadalo v trme vrme veselých hostí Branského tvár — ale toho už nebolo tam viac. Poslednú silu mladistvej duše napála, aby nebolo pozorovať búrlivé vlnenie, do ktorého upadla v poslednie minuty. Mládež tancovala pod starým bukom. Veselého, divého čárdášu ohnivú melodie šumely horou. Za stolom sedel Záhajský a hľadel nemo pred seba. Anna šla k nemu a sadla si vedľa svojho tútora, jakoby sa neistou cítila a hľadala záštitu. Jej tajnosť dlávila jej dušu.

„Ujček mój,“ preriekla odhodlane, „mám vám niečo sdeliť.“

„Niečo dôležitého, jako vidím z tvojej tváre,“ poznamenal ticho Záhajský a jeho temné oči uprely sa zvedave na Annu. Táto sa naklonila k nemu a prostými slovami vyjaviť mu Masloňove nabídknutie.

Jakoby bol ťažký kameň odpadol z jej srdca, vyznaním si ho odvalila z prs. Ale Záhajský zostal vážny, ba smutný. Tisíc myšlienok letelo mu hlavou. Anna bola jediné stvorenie, ktoré mal opravdivo rád. Jeho sebeckosť bola veľká a panovala skoro výlučne v jeho prsiach, ale k Anne cítil rodičovskú náklonnosť a bol presvedčený, že ju presadil do pôdy, ktorá nebola zdravá pre mladé živé dievča. Masloň poznal jako dedinského Don Juana, ktorého aliotria boli známe po kraji. Znalé sa aj to, že má naňho barónka Peslingová jakýsi divný vplyv. Vyznanie jeho chovanky vzbudilo v ňom trapný cit: prvýkrát pocítil obavu. Voľba bola pred dvermi a Masloň mal neodškriepny vplyv v stoličnom meste, lebo tam bola jeho rodina rozvetvená a držala mnohé úrady v rukách. Masloňov strýko bol predseda sirotskej stolice a držal úrad tento veľmi pevne, a preto nebolo radno odhodiť sa od neho alebo ho obzrieť.

Spoločnosť sa sberala zase do letohradu. Pri zvukoch Rákocyho pochodu šiel dlhý rad hostí hore kopcom k filagórii, Záhajský viezol Annu na ramene. Ona sa dôverne opierala na jeho mocné rameno a cítila veľké poľahčenie. Masloň kráčal nemo z pravej strany.

bol smutný a zronený. Zábava nešla ďalej ani v letohrade a hostia sa počali skoro rozchádzať, tak že so západom slnka nebolo už cudzieho človeka na letohrádku, ani v zahrade a vinici. Záhajský sedel v búdkke s Annou. „A ty ho miluješ,“ hovoril, „ty myslíš byť šťastnou a spokojnou — nuž dobre — tak som aj ja spokojný. Jediné, čo mňa veľmi zadivilo, je tvoje rýchle odhodlanie sa, a za druhé tvoj výber. Avšak to je zväčša tvojou vecou. Mojou povinnosťou je prosiť ťa srdečne, abys' vec náležite rozvážila.“

Anna bola bladá a hľadela urputne do kúta besiedky, ktorá ľahko šumela večerným vetrom. Prázdnota jakási vŕhla do duše devy; ona sa sama seba pýtala, či ho miluje, ale určitú odpoveď si nevedela dať. Za chvíľu, trapnú to chvíľu pre oboch, prišiel Branský a Záhajský sa vzdialil. Znal on Branského antipathie, aj jeho náklonnosť k Anne, a preto blysla v ňom myšlienka, nechať jich o samote, možno že sa dačo zmení. Jeho sebeckosť počala víťaziť: počal cítiť istý strach pred vstúpením do dospelého veku. Účty sirotského majetku, ktoré on manipuloval, neboly v poriadku. Neriad stoličný ponechal tútorom svobodnú ruku a preto povstávaly zľahne veci v sirotských záležitostiach.

„Vrátil som sa ešte raz k vám, Anička,“ sepať ticho Branský s utajeným rozčuléním, „abych vás vystríhal pred nebezpečenstvom, hroziacim vášmu šťastiu. Je mi to povinnosťou a robím to rád. Počujte ma až do konca a potom robte jako viete.“

Anna položila krásnu svoju hlávku na niramorovú tabuľu stolika.

„Ťažko sa odhodlávam k vyznaniu, avšak čas je tu,“ a pritom vytiahol ztratený ručníček čipkový a položil ho na stôl. „Anna, vy sa pohybujete v kruhoch, ktoré sú zkazenosné pre vašu čistú dušičku a nevinné srdce, vy ste si urobili známosť s mužom, ktorý vás nemiluje, ktorý miluje váš majetok. Vy k nemu nemáte náklonnosti — jeho rozprestrené ramená zostaly prázdne a váš útek bol dôkazom, že sama seba klamete. Nikdy by ste nepočuly tieto slová, keby ste byly ináč jednaly, lebo vtedy by bolo všetko ztratené. Takto ale stály ste na pokraji prepasti. Pre-

„past, vás volala — vy ste ale ušly.“ Líce biednej Anny horely studom pri slovách týchto. Branský pokračoval: „Nebola to sprostá zvedavosť, ktorá hnala ma pozorovať vaše kroky. Videl som vás klačať pri machovej skale a srdce mi búchalo bóľne, trapne. Nemáte matky, nemáte otca, a váš tútor nemá vysoké mravné pochopy. On vás obetuje, jestli bude to vyžadovať jeho prospech. On so svojím domom stojí na vulkáne, poslednú spásu očakáva od svojho zvolenia na podžupanský úrad. Má to svoje hlbšie, nečisté príčiny, s ktorými nechcem otráviť váš cit. Masloň patrí medzi tie osobnosti, ktoré majú umožniť voľbu. Keď aj lepší cit Záhajskeho zatacuje vaše spojenie so slúžnym, bude on zahlušený bočnými ohľadmi. Ja som váš priateľ — ja vás prosím, počujte môj hlas. Vlní sa mi on z najhlbšej útroby a čistého svedomia.“

„A zo zafatého nepriateľstva proti Masloňovi?“ preriekla Anna a pozdvihla vzdorovité brvko.

„Chcete mať protidôkaz? Chcete, abych sa ponížil pred ním, abych ho odprosila, abych vám svatosvate slúbila, že nikdy horký cit neovláda mojim srdcom proti nemu? Urobím to.“

Na západě hasla zora a šero vtiahlo akoby kradmo do budky.

„Chcete, abych obetoval najkrajšiu svoju nádej.“ pokračoval Ludovít, „za cenu vašho šťastia? Urobím to, obetujem všetko, jestli mi slúbite odmrštíť podanú vám ruku, ktorá lenie celkom čistá.“

„Ja som už ruku prijala,“ prerieklo dievča trasúcim hlasom. Sluha doniesol lampu a postavil na stol. Jasné blesky lampy krásne sa odrážali od temných listov chmelu a jasnejšie zelených listov divého viniča. Zo zahrady pred letohradom valila sa vôňa kvetov. Nočné motýľky tľapaly šedými kriedlami a ssaly dlhými sásokmi mäkovú šťavu z kvetných kalichov. Tu i tu preletel popri dverach budky netopier a takúto sa svetla, hodil sa klukotým svojím letom do tmy.

„Videly ste toho netopiera? On zbadal svojimi myšacími očkami bleskoty našej lampy a myslel, že je to jeho ríša. Keď priletel blíz, strelil mu lúč do očí a on jako zpitý valil sa zase nazpak do svojho živlu, v ktorom sa slienami. Vstala. Tajne na prstochách pri-

dobro cíti. Divná vec, chceť snúbiť nočného zvera s jasotom dňa a slnka. Sľečno, vy ste blesk jarého dňa — odoženíte netopiera!“

„Jakúže mi poskytnete náhradu za môj milý sen?! Ja sa cítim opustená, smutná a rozorvaná! Pěkný bol to sen, podopierať sa o rameno muža, majúceho čestný úrad — on mi nahradí rodičov, dumlala som, nahradí bratov! Ach a bol tak biedny, tak ponížený, tak nešťastný. Lútosť zaujala mi srdce.“

„Lútosť nenie ľúbosť,“ preriekol Branský. Anna pokračovala: „A vy teraz takto ničíte moje milé myšlienky a chladnou rukou ztrháte záclonu z tajín, ktoré byly krásne, neodkryté! Vy ma vyrujete do strašných úzkostí, ja neviem, kade vedie z nich cestička. Jakúže mi dáte náhradu?“

Branský počal rozprávať ohnive, výrečne, s uchvacujúcim citom o úlohe ženy, o hodnosti mužskej, o veľkých myšliach, ktoré rodia sa v mužoch čestných a ideálnych. Hovoril o krásnom živote, keď je vedený zásadami dobra a pravdy, hovoril o ničomnosti jeho, keď je sem tam hádzaný náruživosťami a nečistým sebeckým bludárstvom. „Boh vám daj pravé vnuknutie,“ zakončil a vstal pružno z lavice. Bol vtedy krásny muž, jeho oči horely čistým plameňom opravdivého citu, tlumený hlas jeho vibraval rozčulene. „Uložte sa s modlitbou na vaše lôžko, a verím, že sa ráno prebudíte s čistou, jasnou myslou a pevnou vôľou. Myslite mnoho na vašu matku!“ A s tým odišiel. Anna zazvonila na posluhu a odobrala sa do svojej chyžky. Na stole stála skvelá váza a v nej krásna kytka tých najvzácnejších kvetov. V ružovom kalichu kamelié bežela sa karotka. „Dobrá noc, moje spasenie!“ bolo písané na karotke. Anna poznala písmo Masloňovo a celá sa ztriasla. V zimničnom rozochvení lapala vzduch — bolo jej dušno v izbe, ktorá bola preplnená kvetovou vôňou. Otvorila oblok. Svieži vetierok ovanul ju — prse jej počaly dychať v dlhých dychoch. Zrazu sebou trhla. „Zas ten netopier,“ zašepla a zavrela rýchlo oblok. Rozpomenula sa na radu Branského. Polo vyzvlečená už zhasla sviecu a klakla si k posteli, ponoriac dušu svoju do modlitby. Neboly to slová — modlila sa citom a myšlienkami. Vstala. Tajne na prstochách pri-